

BOZSIK VIOLA

Gilvánfai fák

2013. november 16.

PEDAGÓGIAI JELENETEK

Félve írok, mert elsőre egy új helyen az ember néz-néz, de alig lát valamit. Sok szervezést követően érkezünk meg egy őszi szombat délelőtt a tömegközlekedés és munkalehetőségek által méltatlanul elkerült, ám uniós áramlatok és hazai segítő szándék által kitüntetett Gilvánfára, az Ormánságba. A templom mellett már gyülekeznek a *Gilvánfai fák* című kiállítás megnyitójára érkezett vendégek: *Szuhay Péter* néprajztudós, *Köszegi Edit* dokumentumfilmes, *Havas Gábor* szociológus, *Veress Tamás*, az Igazgyöngy Alapítvány munkatársa, népviseletes táncos lányok a pécsi Gandhi Gimnáziumból, s a vendéglátó gilvánfaiak: a Vigyázz Reánk Egyesület, a Diabelli Alapítvány és a tanoda munkatársai, a polgármester, szülők és gyerekek.

Egy kisfiú kézen fog, megmutat egy másik vendég lánynak („Hasonlítotok!”), majd behív a házukba. Egy evangélikus lelkészről hallottam egyszer: „Én nem dohányzom és nem kávézom, de a telepen folyton füstöt szívok és kávé iszom.” Én nem iszom cukros és tej nélküli kávé – ennél a családnál vidáman kortyolok: van benne cukor, és nincs benne tej. Amúgy meglepően finom. Cigánytelepi élményeimből kiindulva azon már nem lepődöm meg, milyen szívesen ad az, akinek nagyon kevese van.

A házban nagy a szegénység, azonban a tartás is: tisztaság és rend van. A polcos szekrény ajtaja leszakadt, az anya függönyt varrt elé, mögötte katonásan összehajtogatott ruhák sorakoznak. Nincs hideg a konyhában sem, a kishálóban azonban még több meleget ad a kályha. A tévében rajzfilm megy, a falakon fényképek a családról: a nagyfiú indul az iskolába, a kisfiú pókemberes arcfestéssel mosolyog a fényképezőgépbe. Az akasztókról a tegnapi tanodás művek lógnak: szalagra ragasztott, szé-

¹ A Biztos Kezdet Gyerekház elnevezése

pen festett karácsonyi só-liszt gyurma figurák.

Az anya mesél az életükről, s hamarosan körvonalazódik egy valaha jobb életet ismerő család képe, a helyi viszonyok, a közösség sérülései, a közmunka nyomorúsága – „bokorharcosok vagyunk, de az ágakat nem hozhatjuk haza”. Az elbeszélésből kitűnik a támogató intézmények állandó szerepe – „Mindkettőjükkel jártam a baba-házba,¹ mikor kicsik voltak.”

A kisfiú lelkesen magyaráz: „Blue színű póló van rajtam! Az meg ott yellow!” Sarah-tól tanultam, büszkélkedik, mikor az óvadás korához képest meglepő angol tudásáról faggatom. Éneket is tud, verset is. Elvezet a kutyaólhöz, ahol egy ritkás szőrű, véresre sebzett kölyökkutya fekszik.

„A múlt héten nem nálunk volt, így adták vissza, hogy kitepték a szőrét” – magyarázza. „Beteg.” „Képzeld, nekünk macskánk van. Az is beteg volt, de az állatorvos meggyógyította.” „Ezt is meg fogja gyógyítani?” Gyermekei ősbizalom. Hogyan lehet elmondani, hogy vannak kutyák, akikhez nem jár állatorvos? Ügyefogyott mentegetőzés következik: „Hát az az állatorvos nagyon messze lakik, ő nem tud ide eljönni...” A kiskutyát még aznap délután megfojtotta egy csapatnyi másik gyerek, ha jól érttem a mosolyogva kalácsot majszoló gyerekek elbeszélését.

A nagyfiú megmutatja a bekötött, táskába bepakolt tankönyveit, s a jegyeit az értesítőben. Szabadkozik, hogy matekból nem elég jó. A többi tantárgyból négyes-ötös Magyarmecskén. S az anya is dicséri: „Még sose mondta, hogy nem akar iskolába menni!” „Cigány és magyar gyerekek is járnak az iskolába?” – kérdem könnyedén. „Igen, de több az olyan gyerek, mint mi.” – érkezik a válasz, s ekkor rádöbbenek,

hogy ez a súlytalanul feldobott kérdés milyen súllyal hullhatott. „És akkor te tanodás vagy?” – faggatom. „Igen, aláírtam azt a papírt.” – egy kis szeletét a pályázati adminisztráció nyűgeinek óhatatlanul megérik a gyerekek is. „Te mindig látod az ablakból a Parlamentet?” – kérdez vissza ő, s beszélgetünk a budapesti metróról. Még elmeséli, hogy amikor 3D-s moziban jártak a tanodás csapattal, több gyerek is vett patogatott kukoricát. Nekik is épp lett volna pénzük rá, de ha egyszer azt mondták, nem kell vinni!? Csakhogy néhány anyuka nem ért rá uzsonnát készíteni, s inkább gyorsan pénzt adott. „Azért ne bánkódj,

---

Te mindig látod az
ablakból a Parlamentet?

---

a popcornrt, azt csak úgy csinálják, a te szendvicset pedig direkt neked készítette anyukád.” – s ezen elmosolyodik.

Így maradok le a kiállítás-megnyitóról. A vendégsereg átvonul ebédelni a magyarmecskesi iskolába. Gyönyörű. S egyben nyugtalanító is, hogy miért, miből, meddig ilyen gyönyörű egy falusi kisiskola? Festett fal, játszótér, hatalmas ebédlő... S ahogy a gilvánfai fiútól megtudom, digitális táblákkal felszerelt. „Smarttábla, tudod. De most véletlenül elrontotta a tanító néni, kirántott egy kábelt.”

Ahogy visszatérnek Gilvánfára vendéglátóik közé, a pesti vendégek igyekeznek leküzdeni a zavarukat: apró kulcstartó, rúzs landol a gyerekek markában – utóbbiból kapok egy pontot az orromra, két kezemen két kislány festi lelkesen sötétbordóra a körmöm – én az uzsonnára magammal hozott két gyümölcsjoghurtot ajánlom fel a két fiúnak. – Ez milyen? – kérdezi a kicsi. Úgy látszik, kevésbé ismert ez a drága fajta, népszerűbb lehet a gyümölcsízű.

Megkezdődnek az előadások, a közösségi ház falára vetítenek, a templom mellett, a szabad ég alatt. Ülnek a székeken a

pestiek, távolabbról körben álldogálnak a gilvánfaiak. Csak a gyerekek merik megtölteni az első sorokat, vidámak, eleve nek, és szabadon rosszkodnak. „Mit kutatasz?” – kérdezi a kisfiú, ahogy a jegyzetfüzetemet igyekszem kihalászni a táskámból, s kiesik a magammal hozott diktafon. Rajtakapott csaló, aki nem csak egy vendég, hanem egy újságíró. Előadásjegyzeteim hiányosak, a gyerekek unos-untalan elkerik a füzetet és a tollat is, rajzolj nekem, írd le a nevem.

Besötétedik, Szuhay Péter beszél beás cigányokkal kapcsolatos kutatásairól a templomban. A gyerekek hurkapálcás nemeztulipánjaikkal – melyek különben igazán igényesek és szépek – lelkesen hadonásznak a projektor előtt, s ki-be futkosnak, bár nem hangosan és nem is túl fegyelmezetlenül. Egyszer csak kondul a harang, holott nincs itt az ideje. A rejtélyre hamar fény derül, egész kis kórus fújja uniszónóban a templom gondnoki teendőit ellátó asszony mérges kérdésére: – Nem mi voltunk! – A Jánoska volt, mi ott se voltunk! Jánoska persze eközben már a templom túlsó felén szalad. Bent a templomban afféle lakossági fórum veszi kezdetét: a hallottak közül mit lehetne itt Gilvánfán megvalósítani, milyen tudásuk van a helyieknek, ami modern világunkban is használható? S bár hallhatunk elkeseredett véleményeket is: „Jó az ötlet, csak nálunk úgyse működne...”, az együtt gondolkodó közösség ábrándja itt egy kis időre valósággyá válik. Vályogot vetni tudunk, de az nehéz munka, s nincs is rá szükség. A kosárfonás szintén élő tudás, de nem biztos, hogy tudunk szerezni vesszőt. Hímezzünk úgy, mint a berettyóújfalusiak?

S akkor már bizakodó hangok is elhangzanak: „Ez lehetséges, nem kizárt dolog.” „December végéig sokunknak van közmunkája, majd csak utána induljon.” „Még beszéljük meg a héten.” „De ne kedden, mert akkor jön a Tiszi,² biblióra lesz.” S az ember szíve összeszorul: vajon hány keresztszemes kispárnára van szükség ebben az országban?

A nap a budapesti Alternatív Közgazdasági Gimnázium diákjai által kifejtett tanodaépületben zárul, helyi beás fiatalok zenélnek. Rendszerezett könyvtár, a pályázati szabályzatnak megfelelően kifüggesztett házirend, s a tanodák – úgy tűnik – elmaradhatatlan kelléke: az a fajta falitérkép, mely szerint még mindig Jugoszlávia és a Szovjetunió Magyarország szomszédai. A falon az órarenden kívül egész éves tervek is szerepelnek, a kirándulások (vagy hivatalosabban szólva: nyílt tanodai programok) idő- és célpontjával.

vajon hány keresztszemes kispárnára van szükség ebben az országban?

Nagyon jó benyomást kelt az összegyűlt gyerektársaság, a helyi gyerekekből felnőtt, a tanodában aktív fiatalok csoportja, az unokájának a családja fényképeiről magyarázó nagymama, a gyerekeiket fegyelmező szülők, a két értelmes kisfiú, a hosszú hajú, frufrus, viháncoló beás kislányok. S akármilyen szegény falu is Gilvánfa, akármennyire mutatkoznak is a mélyszegénység megszokott problémái, s akármennyire is megmosolyogtató próbálkozás néhány óra tapasztalat után konklúziókat levonni, mégis, azzal az érzéssel jövünk autón fel Pécs felől: a helytörténeti kutatás nemcsak a festett családfák képében válik egy szegény cigány falu dicsőségére, hanem talán a reménytelen jövő jele is.

² Lankó József atya, Alsószentmárton katolikus papja, a Szent Márton Caritas Alapítvány elnöke.

SZINTE MINDEN HÉTEN MEGYÜNK VALAHOVÁ

**HEINDL PÉTERT és AMBRUS LÁSZLÓT,
a gilvánfai Nyitott Ház Tanoda munkatársait
kérdzte BOZSIK VIOLA**

2014. november 26.

GILVÁNFA NEM UNALMAS HELY

Gilvánfa egy beás cigányok lakta kis falu Pécstől délnyugatra, egyike Magyarország legszegényebb településeinek. A hátrány-kompenzáció a feladata az itt működő Biztos Kezdet Gyerekháznak, a Számá dā Noj – Vigyázz Reánk Egyesület által fenntartott közösségi háznak és tanodának, a teleprehabilitációs programnak, a jogsegély-szolgáltatnak. A gyerekek a szomszédos Magyarmeckére járnak általános iskolába. A kis falvakban kanyarogva egészen kiürül a pécsi busz, Magyarmeckén azonban zsivajgó gyereksereg várja a megállóban, három kísérő tanár int utánuk, mind Gilvánfáig jönnek, nagy a hangzavar. Leülni senki sem mer mellém, de azért szóba elegyedünk: „Maga hova jön? – A tanodába. – Hozzánk?” Egy kisfiú útba igazít, merre induljak, komolykodva mutatja be az öccsét, aki még nem jöhet, mert túl kicsi. Kérdésemre elmondja, ő idén lett elsős, így rögtön világossá válik, miért volt olyan fontos információ ez a ki jöhet, ki nem jöhet: előtte is csak most összel tárult ki a tanoda ajtaja. Tavaly őszi ismerősömet, *Norbit* látom meg a tanodaépület előtt, megismerjük egymást – „Te vagy a kutyás? – Maga a joghurtos?” Megjelenik *Krisztián* is, és egy új, homokszínű kiskutya. Ezúttal

azonban nem hagyom magam, kitartóan fejtem le a kisfiú ujjait a kezemről, hogy márpedig én most a tanodába jövök. Bejön ő is, nagy a nyüzsgés, *Heindl Péterrel* a gyerekek között ülünk, kártyáznak, leckét írnak, számítógépeznek, – Csinálunk csillagot? – kérdezik az egyik felnőtt segítőtől. Krisztián megkapja a diktafont: – Na tessék, de nem mikrofon, nem fog kihangsósítani. – Énekelsz rá? – Hát én nem tudok énekelni, mert csúnya a hangom – szabadkozom sután. Krisztián nem adja fel, – Légyszí! Péter közbeszól: – De te tudsz szépet énekelni, Krisztián!, s Krisztián akkor tényleg énekel: *Piros almát veszek neked, hopp-hopp-hopp, fele tied fele enyém, hopp-hopp-hopp.* – Hogy kell meghallgatni? – ugrál a kisfiú. Engem nem zavar különben a Krisztián, hogyha téged nem zavar – mondja Heindl Péter, s hogy is zavarhatna, mikor épp veszem el tőle Péter idejét, így hát egy kis ugráló-fickándozó visszhang mellett készül az interjú, s így egy-egy mondat kivehetetlen a hangfelvételen a tanoda háttérzaja és Krisztián bohóckodása közül. A beszélgetés közben többször hívták telefonon, s kisvártatva el is rohant Pécsre tüntetést szervezni. Megérkezett viszont időközben *Ambrus László*, aki a belső szobába invitált (ez irodaként működik, így csak néhány felnőtt szociális munkás beszélgetett körülöttünk), aztán a gyerek-

hez fordult: – Krisztián, szeretném, hogyha magunkra hagynál bennünket. Két eltérő személyiség, mindketten hitelesek. Számoltam, négyszer hívták a negyven percben őt is – Minék kellene, biodíszletnek? Akkor hívd fel, és mondd azt, hogy nem! Ezt ne kérjék, mert a világ végéről megyünk! – zajlottak a szokásos küzdelmek.

– *Miért lettél tanodavezető?*

A. L.: – Így alakult. Korábban Mánfán dolgoztam, a tehetséggondozó Collegium Martineumban, ami 2008-ban bezárt.¹ Többen azok közül, akik itt most tanodát csinálnak, abból a szellemi műhelyből nőttek ki. Partnerintézményünk, az alsószentmártoni tanodát működtető Szent Márton Caritas Alapítvány épített közösségi házat Gilvánfára, egy norvég projekt keretében. Ők hívtak ide dolgozni, mint olyan pedagógust, aki már látott cigány gyereket. Nekem ez a mánfai kollégium bezárása után munkalehetőséget jelentett, és akkor már rendelkeztem némi tapasztalattal arról, hogyan lehet hátrányos helyzetű – egyébként beás – gyerekekkel foglalkozni. Hétköznapi értelemben véve sosem jelent túlságosan nagy perspektívát egy dél-baranyai cigány faluban dolgozni. Mikor ezt a barátaimnak, volt évfolyamtársaimnak mesélem, furcsa tekintettel néznek rám. Nekem is be kellett járnom egy személyes utat, hogy elfogadjam, ez az én helyem. Nagyon sokat kellett konfrontálnom a gilvánfaiakkal (is). Nem fizikai értelemben, de ha két eltérő kultúra kapcsolatba kerül, óhatatlanok a konfliktusok, és szükségesek is, mert így a feszültségek nem elfojtódnak, hanem kibeszélhetőek.

Éreztem úgy, nem biztos, hogy ezt a munkát kell csinálnom. Több éve már azonban, hogy azt mondom, a magam számára elfogadtam hivatásként. Közben nagyon sokat tanultam az itteni emberekről és magról is. Gilvánfa nem egy unalmas hely. Mindennap felelni kell a kihívásokra. A kaposfői tanodában dolgozó kollégám fogalmazta meg azt a bölcsességet, hogy itt nem bajok, gondok vannak, hanem megoldandó feladatok. Ezt a szemléletet, hozzáállást sikerült kialakítanom magamban.

– *Hová nyúlsz eszközökért, a tapasztalaton kívül? El lehet-e fogadni, hogy vannak megoldhatatlan helyzetek?*

óhatatlanok a konfliktusok,
és szükségesek is

A. L.: – Nagyon fontos a kölcsönös bizalom, amire tudunk építeni. Tudjuk egymásról, mik a várható reakciók.

Ezzel együtt, nagyon sok játszmas helyzet van. Több olyan tréningen, továbbképzésen vettem részt, ahol erről sokat tanultunk, így egyre jobban tudom azonosítani ezeket. Nem mindig sikerül, van, hogy rajtakapom magam, játszmasban, rossz körben vagyok. Szerencsére, ahogy több munkatársunk lett, az emberek már nem mindig hozzám jönnek. Tudnak válogatni közöttünk, nem minden nálam csapódik le.

– *A közösségi ház volt az első szociális kezdeményezés Gilvánfán?*

A. L.: – A korábbi kezdeményezések sikertelenek voltak. A 2008-ban tanulássegítő, ifjúságsegítő fókusszal létrejött közösségi házhoz különféle alprogramok kapcsolódtak: játszótérépítés, szociális kiskertprogram, angol nyelvtanulás. 2009-től TÁMOP

¹ A Pécshez közeli Mánfán 1996 és 2008 közt működő alapítványi kollégium, mely a környékbeli beás gyerekek középiskolai továbbtanulását segítette. Heindl Péter nyolc évig volt az igazgatója.

pályázati háttérű tanodaként működünk. Ezáltal több tanár kollégát tudunk foglalkoztatni, s a finanszírozásnak köszönhetően állandó programokat tarthatunk: a Zenebona hagyományörző együttes próbáit, a drámát, a múltkutató foglalkozást.

A tanoda zenészei arra büszkék, hogy évek óta fellépnek a híres nagyharsányi Ördögkatlan fesztiválon. A csapat motorja a tanoda helyben lakó munkatársa, *Orsós Edit*. A drámát a pécsi Playback Színház művészei tartják. Nagyon jelentős fejlesztő hatása, ha a gyerekek játékos formában elkezdnek mozogni, beszélni, megmutatni önmagukat a másoknak. Már a Collegium Martineumban észrevettem, hogy a drámapedagógiának nagy szerepe lehet a hátrányos helyzetű gyerekek fejlesztésében. Ott a budapesti Káva Kulturális Műhely vezetett több évig egy projektet, eléggé sikeresen. Gilvánfa viszont túl messze van Budapeستől, ezért pécsi segítőköt kerestünk. Így találtunk rá a Playback Színházra. Ők másféle drámapedagógiai eszközökkel, de hasonló eredményt tudtak produkálni.

– *Mit nevezel eredménynek?*

A. L.: – Azt látjuk, hogy a „playbackes” gyerekek jobban ki tudják fejezni az érzel-

meiket. Úgy gondolom, ez időnként többet ér a számszerűsíthető indikátoroknál, amelyek a tanodapályázatok elvárnak tőlünk. Minden Playback-foglalkozás egy táborral szokott zárulni, ez minden gyereknek jó élmény. Hiszünk az élménypedagógia erejében, vagyis, hogy kerüljenek olyan erős helyzetekbe a gyerekek, melyekre később emlékezni fognak, s építhetnek rá.

NAGY FÁBA VÁGTUK A FEJSZÉNKET

– *Honnan jött a múltkutató ötlete, mivel foglalkoztatok a gilvánfai családok múltjának feltárása óta? A múltkutatósnak lehetnek veszélyei is; nem tudja az ember, milyen traumába, konfliktusba nyúl bele – hogyan lehet ezt jól kezelni?*

H. P.: – Többféle képzésen is tanultam ezt, Budapesten, sőt Jeruzsálemben is. Így gond eddig ebből nem is volt. Elvégeztem egy, az amerikai nagykövetség által meghirdetett, előítéletek kezelésével foglalkozó kurzust is, ahol szintén tanították, hogyan bánjunk azokkal, akiket ilyen trauma ért. Egyszerűen, ha az ember érzi, hogy egy bizonyos kérdés nagy erőfeszítés a túlélő számára, akkor nem folytatja azt a témát, akkor sem, ha az interjúalany beszélne róla.

A múltkutató tevékenységközpontú foglalkozás. Menni, öregekkel beszélni, interjút, felvételeket készíteni, Pécsre, Budapestre utazni, ezt

nagyon szeretik a gyerekek. Párhuzamosan több projektünk is van,² az egyik egy innen nem túl messzire fekvő település, Bicsérd iskolájával közös. A Dél-Dunántúlon kevés az olyan falu, ahonnan romá-

többet ér a számszerűsíthető indikátoroknál

² Az egyik lezárult projektről részletes beszámoló olvasható a *Romológia* folyóirat 2014/4-5. számában.

kat is deportáltak volna. Bicsérden azonban volt két cigánytelep, épp a vasút mellett, s mikor Szálasi 1944 őszén elrendelte, hogy a romákat is deportálni kell, akkor itt Baranya megyében velük statuáltak példát, mindkét telep lakosságát vagonokba terelték, és elszállították Komáromba. Hónapokig maradtak ott, rengeteg gyerek és öreg halt meg a szörnyű körülmények miatt. Végül a nem munkaképeseket, akik még életben maradtak, hazarendték, a munkaképeseket viszont kivítették német koncentrációs táborokba. Nagy részük ott halt meg. Tehát ők már nem jöttek vissza, és a Komáromot túlélők közül is kevesen vannak már csak életben. Egy néni él még, ő most egy öregek otthonában lakik, meg is akarjuk látogatni. De inkább csak olyanokat ismerünk, akiknek a szülei meséltek erről. A gyerekekkel megnéztünk egy csomó filmet, és többször is voltunk már Bicsérden. Az a nagy tervünk, hogy meglátogatjuk a várerődöt, ezért naponta vagy ötször rágják a fületem, mikor megyünk már Komáromba?

A tanoda indulásakor készítettünk egy nagy órarendet, melyen feltüntettük a tervezett programokat. Csakhogy sosem működött, mert a gyerekek nem tartották be. De a tanodának nem is az a módszere, hogy a gyerekek rendszeresen tanuljanak, mint egy napköziben, hanem az, hogy különféle kulturális programokat szervezzünk számukra. Szinte minden héten megyünk valahová: kirándulni, színházba, moziba. Ezeket nagyon szeretik. Annyi kötelezettségük van, hogy hetente legalább egyszer be kell jönniük tanulni, vagy részt kell venniük valamelyik programunkon ahhoz, hogy a tanoda egyéb szolgáltatásait igénybe vehessék. (Ez főként a számítógép-hozzáférést jelenti.) Ezt nagyjából be is tartják. Ennyivel

– a heti egy tanulással és a rengeteg egyéb programmal – már el tudjuk érni azt, hogy a továbbtanulók már nem morzsolódnak le a középiskolából.

A. L.: – Sikerült a falu szerves részévé válni. Vannak indikátorok, melyekkel hengegni szoktunk, ezek közül az egyik leghangzatosabb, hogy mikor idejöttünk, öt érettségizett ember volt a faluban, s a tanoda óta még öten szereztek érettségit, vagyis az érettségizettek száma a tanoda hatására megduplázódott. Persze ez vicc. Ennél sokkal komolyabb eredménynek tartom azt, hogy 2008 előtt a középiskolás korúak nagy része nem járt, 2014-re azonban a középiskolás korúak nagy része jár iskolába. Tehát megfordult a tendencia. Nyilván a világ is változott, a szülők is sokkal fontosabbnak tartják, hisz látják, hogy középfokú végzettséggel nagyobb eséllyel tudnak munkát szerezni. De azt gondolom, jelentős szerepe van ebben a tanodának is.

H. P.: – Idén végzett az első generáció, akik már az első középiskolás évtől igénybe vették a tanoda szolgáltatásait. Közülük négyen tették le az érettségit, hárman pedig a szakmunkásvizsgát. Egy ilyen kis faluban ez óriási eredmény.

– *A pályázati kiírás szerint a tanoda célcsoportja a felsős korosztály. Hogyhogy járnak még a középiskolások is?*

sikerült a falu szerves részévé válni

H. P.: – Sőt, ők a főmag. A kicsik a legszorgalmasabbak, tanulnak maguktól; a nagyok csak

akkor jönnek, ha dolgoztatás lesz. De azért ha tanulni kell, akkor tanulnak, és nagy siker, hogy nem morzsolódnak le az iskolából. Ez úgy van nálunk (Úgy van nálunk, úgy van nálunk – Na hogy van nálunk, Krisztián?), hogy a tanoda indulásakor elsősorban a hetedikes-nyolcadikos gyerekekre koncentráltunk, illetve azokra,

akik akkor fejezték be az általános iskolát, hogy hát akkor tanuljanak tovább.

Nem könnyű feladat most ezeknek a gyerekeknek segíteni állást találni. Egy srác elment Dunaújvárosba a gumigyárba szakmunkásnak. Nem a szakmájában tudott elhelyezkedni, mert különben traktoros, akárcsak egy másik fiú – ez hiányszakma itt a környéken – de elfogadták, hogy ő egy szakképzett munkás, aki tud traktort vezetni és karbantartani, nem segédmunkára osztották be tehát. Ez a másik traktoros fiú most továbbképzzi magát: valaki állást ajánlott neki úgy, ha most ezt elvégzi, vagyis egy évet rátanul a traktoros szakmájára, és akkor szerelő is lesz, úgy garanciális traktorszerelőként fog tudni elhelyezkedni. Nekem nagyon tetszik, hogy most sokan továbbtanulnak. Három érettségizett fiú közül ketten az iskolájukban technikus végzettséget szereznek, a harmadik pedig valamilyen magas szintű szakmunkát végez, talán CNC esztergályosnak készül? Az a lényeg, hogy ő is tanul. Egy lány pedig most éppen gyereket szült, de már van érettségije.

– *Mondhatjuk-e azt egy gyereknek, érettségizz, mert akkor könnyebben lesz munkád, miközben tudjuk, hogy ezt nem ígérhetjük meg?*

A. L.: – Mire a pályaválasztásra kerül sor, ismerjük már annyira a gyerekeket, hogy a szülőkkel, iskolával konzultálva fel tudjuk mérni, képes-e arra, hogy elvégezze a középiskolát, vagy jobb lenne neki, ha egy hiányszakmát választana. Ez utóbbi esetén tanulmányi ösztöndíjat kap, és ha elvégzi az iskolát, nagy valószínűséggel el is fog tudni helyezkedni. Egyáltalán nem vagyok doktriner, aki csak az érettségit, vagy a főiskolát szorgalmazná. Azt viszont na-

gyon támogatom, hogy aki jó eséllyel le tudna érettségizni, az menjen érettségit adó intézménybe. Az a tapasztalatunk, hogy ha egy hátrányos helyzetű gyerek a képességeihez képest kicsit erősebb osztályba jár, az egy elfogadó iskolai környezetben felhúzó hatású. Ha viszont egy képességeinél gyengébb képzésbe kerül, az lehúzza. Tehát ha egy jó képességű gyerek bekerül egy szakiskolába, ahol ciki tanulni vagy eredményeket produkálni, akkor még a szakmát sem fogja megszerezni, elkezd lógni, és tizedikes korára lemorzsolódik.

H. P.: – Rájöttünk, hogy az álláskeresésnél nagyon sokat számítana, ha idegen nyelvet is beszélnének a fiatalok. Tanulnak ugyan az iskolában, de nem veszik igazán komolyan. Ezt tartom jelenleg a legnagyobb problémánknak. Akkor ér valamit a szakma vagy az érettségi, ha tudnak valamennyire németül vagy angolul.

A. L.: – Nagyon fontosak számunkra az önkéntes segítők, akiket a református egyház Önkéntes Diakóniai Évének keretei közt fogadtunk. Sarah is így került hozzánk tavaly Németországból, de most már rendes, fizetett dolgozónk. Olyan munkát végzett – kitalált egy játékos angol nyelvtanulási formát, elment a gilvánfai óvodába Krisztiánékkal angolozni – hogy mielőtt lejárt az önkéntes mandátuma, megkérdeztük, volna-e kedve itt maradni munkatársként. Szerencsére volt.

H. P.: Nagyon jól tanítja a kicsiket angolul. A gyerekek játékból tanulnak vele, szinte versengenek érte. Ez nagy kincs, hiszen ha valaki jó nyelvtanárra, az általában magánórát ad délutánonként, és nem tanodában dolgozik.

Most egyébként sok minden mást is csinálunk a tanodán kívül. Nagy fába vágtuk a fejszénket: elkezdtünk foglalkozni azokkal, akik már korábban lemorzso-

lódta, nem tanultak tovább, esetleg már családosok is – nekik segítettünk szakmát, munkát szerezni. Van most erre egy külön EU-s támogatású program, a Komplex telep-program, amelyben a tanoda dolgozói is részt vesznek. Nem akarunk „cigányiskola” lenni, de vállaljuk, hogy ha valaki valamilyen integrált iskolába jár, akkor azt bizonyos tantárgyakból korrepetáljuk.

A KÖZÖS METSZET NAGYOBB, MINT A KÜLÖNBSÉGEK

– *Benne van-e ezekben a jó eredményekben a magyarmecskai iskola?*

A. L.: – A mecskai iskola egy jó iskola. Mindent megtesznek annak érdekében, hogy komplex módon fejlesszék a gyerekeket. Sok képzésen vettünk részt közösen, így tudom, milyen innovatívak, állandóan fejlesztik magukat, és a lehető legmodernebb pedagógiai eszközöket használják. Ugyanakkor ki kell mondanom, hogy Magyarmecskén szegregált az iskola, mivel a HH-s és HHH-s gyerekek száma 50% fölött van. Itt a legkorszerűbb pedagógiai eszközökkel sem lehet olyan eredményeket elérni, mint egy integrált iskolában. Hiába van csoportmunka, projektor, projektfoglalkozás, egy idő után elindul a zsiszegés. Tehát a tanárok kompetenciáival, pedagógiai attitűdjével nincsen semmi gond, minden együtt van ahhoz, hogy jó órák legyenek. Nagyon kemény munkát végeznek, mert túl sok a hátrányos helyzetű gyerek. Ennek ellenére a mecskai iskolának biztosan van szerepe abban, hogy

és hogyha kiabál,
akkor vajon miért
kiabál

minél több pozitív
élmény érje a hozzánk
járó gyerekeket a
középosztálybeliek, a
középiszkolások világából

a gilvánfai gyerekek viszonylag jól veszik a középiskolai akadályokat.

Ugyanakkor azzal számolni kell, hogy mikor egy zárt közösségből bekerülnek a gyerekek egy pécsi középiskolába, érheti őket egyfajta kultúrsokk-hatás. Magyarmecskén mindenki ismer mindenkit, a tanárok már a szülőket is tanították,

egy otthonos, nagyon barátságos általános iskola. A középiskolában viszont sokkal kevesebbet számít a személyesség, személyiség. Különösen a szakiskolákban, jobbra csak tan-

anyagleadás történik. Keveseket érdekel, hogy ez a gyerek honnan jött, evett-e reggel, milyen cipőben van, mit tud, mi az otthonról hozott saját tudása, kultúrája, és hogyha kiabál, akkor vajon miért kiabál, inkább csak az, hogy meg tudja-e oldani a másodfokú egyenletet. Szerencsénk van, ha a középiskolában találunk egy osztályfőnököt, szaktanárt, iskolai szociális munkást, aki valóban partnernek tekint minket, és együttműködik a tanodások nyomon követésében.

– *Hogyan lehet ebben segíteni nekik?*

H. P.: – Programunk kulcseleme, hogy még általános iskolás korban minél több pozitív élmény érje a

hozzánk járó gyerekeket a középosztálybeliek, a középiskolások világából. Ezért szorgalmazzuk azt is, hogy a gyerekek integrált iskolákba járjanak. Ennek híján mi igyekszünk minél több kapcsolatot biztosítani számukra azokkal, akikkel majd középiskolás korukban fognak találkozni. Valójában ez köti őket az iskolához. Egy normális kamasznak kevés motiváció az, ha azt mondjuk, tanulj, mert akkor lesz munkád.

Azonban ha összehozzuk olyan fiatalokkal, akik továbbtanulnak, olyan programokat szervezünk nekik, melyek révén látják a középiskolások életét, megismerik a középosztálybeliek világát, az erősítheti őket abban, hogy komolyan vegyék az iskolát. Ezekre a programokra viszik őket is magukkal, ami bennük van, a múltkutató ismereteit például – ez azért fontos, hogy minél kölcsönösebb, egyenlőbb lehessen a kapcsolat. Azt gondolom, hogy ez a sikerünk egyik kulcsa, amit már a Collegium Martineumban is igyekeztünk minél inkább megvalósítani.

– Az ilyen programokon hogyan lehet oldani annak a feszültségét, hogy az idelátogató középiskolások, bár őszinte jó szándékkal, de mégiscsak a nyomort megnézni jönnek?

A. L.: – Úgy, hogy akik megnézni jönnek, mi történik itt a tanodában, készüljenek valamilyen közös foglalkozásra. Azáltal, hogy a tanodásokkal közösen létrehozunk valamit, nem kívülállóként lesznek jelen.

– Ugyanakkor mégiscsak ők azok, aki hoznak valamilyen programot vagy többlettudást, tehát mégsem egyenlő, kölcsönös ez a kapcsolat.

A. L.: – Nagyon fontos, hogy akik jönnek, előtte alaposan átbeszélik, mi várható. Mi lesz a foglalkozás, kikkel csinálják, mit kell tudni a célcsoportról. Az nagyon nem szokott működni, hogy becsöppen egy idegen, és akkor tessék, csináljon valamit. Nagyon is tudnia kell a „varázslónak”, kiket akar elvarázsolni, miért, mivel. Ezt a folyamatot a helyi segítők, mentorok tudják segíteni.

két hétig
együtt nyaraltunk

– A tanodát a budapesti Alternatív Közgazdasági Gimnázium diákjai festették ki, a pesti diákok többször is jártak Gilvánfán.

Mi ennek a története?

H. P.: – Az AKG-val öt vagy hat éve pályáztunk először közösen. Először egy háromnapos tréningre nyertünk pénzt, melyre itt, Gilvánfán és Magyarmecskén került sor. Ezen AKG-s szülők, tanárok és gyerekek, illetve gilvánfai szülők, tanárok és gyerekek vettek részt, valamint a magyarmecskei pedagógusok. Közösen kuttattak a pesti diákok a mieinkkel. Ezt követően felmentünk Pestre, szülőkkel, gyerekekkel, ahol egy hasonló közösségfejlesztő programon vettünk részt három napig. Azután két hétig együtt nyaraltunk. Nagyon jó kapcsolat alakult így ki, amely azóta is él. Azóta további osztályok is jöttek nyaranta társadalmi munkára Gilvánfára, karácsonykor pedig cipősdoboz-csomagokat gyűjtöttek nekünk. Egy ilyen kezdet után már lehetett közös programokat szervezni; volt, hogy a gyerekek látták ki, mit szeretnének. Nagyon jó élményeik voltak az AKG-soknak Gilvánfáról, oldódtak az előítéletek, újabb csoportok is kifejezetten akartak jönni roma közösség-

tudnia kell a „varázslónak”,
kiket akar elvarázsolni,
miért, mivel

tek nyaranta társadalmi munkára Gilvánfára, karácsonykor pedig cipősdoboz-csomagokat gyűjtöttek nekünk. Egy ilyen kezdet után már lehetett közös programo-

kat szervezni; volt, hogy a gyerekek látták ki, mit szeretnének. Nagyon jó élményeik voltak az AKG-soknak Gilvánfáról, oldódtak az előítéletek, újabb csoportok is kifejezetten akartak jönni roma közösség-

be. Annyira, hogy a végén egyet el is szúrunk, az egyik csoport rossz élményekkel távozott. Ez itt helyben nem derült még ki, csak mikor már visszamentek Pestre. Adigra olyan sok közös élményünk volt már, hogy elmulasztottuk az alapos előkészítést. Az AKG-sok azt érezték, idejöttek dolgozni, tanodát festeni, a gilvánfaiak meg úgy, hogy jöttek őket megnézni, mint az állatkertben. Nagy tanulság, hogy mennyire fontos keretet adni ezeknek a látogatásoknak.

A. L.: – Az AKG-val nagyon sok közös, jó élményünk van. Egy ilyen alkalom volt, hogy egy teljesen új osztály jött hozzánk, és mindent nagyon gyorsan, praktikusán akartak. Hogy nem kell közös játék, közös foci, közös zenélés, tehát ezek az ismerkedő, ráhangoló rítusok, hanem egyből takarítsuk el a tanoda udvarát éktelenítő dombot. Talán a tanárok is úgy voltak vele, jól ismerjük már a gilvánfaiakat, és ők is minket. Azonban az ismerkedés elmaradásának az lett a következménye, hogy az AKG-s fiúk keményen kubikoltak, ásták ezt a dombot, a mieink meg nézték, vajon ezek miért dolgoznak itt? Ez kár, mert amúgy nem tudunk eléggé hálásak lenni az AKG-nak. Ezeket a könyvespolcokat például tőlük kaptuk, hoztak új könyveket is, s az egészet irodalmi és szakkönyvtári részre rendszerezték.

– *Olvasnak a tanodások?*

A. L.: – A beás kultúra szóbeli kultúra. Az írott betűnek, szövegnek itt az iskolához és a hivatalhoz van köze, s mindkettő „ellenség”. A könyveket a hétköznapi tanodai foglalkozásokon használjuk. Van egy-két nagylány, akik nagyon várják a pécsi Zsolnay-központban működő, kéthetente érkező mozgókönyvtár-buszt. Furcsa módon ide hozzánk nem jönnek be kölcsön-

nözni. Az általános iskolások néha igen, de ez nem általános jelenség.

– *Számomra Gilvánfa azért is érdekes hely, mert úgy tűnik, valódi együttműködés van itt, világnézettől függetlenül. Támogat titeket a budapesti AKG, Péter épp tüntetést szervez, de itt vannak a református egyház önkéntesei, Lankó József atya hetente jön a faluba bibliáorát tartani... Mintha semmi jelentősége sem lenne az ideológiai különbségeknek.*

A. L.: – Miért ne férhetnének meg ezek az ideológiai hátterek egymás mellett? Én azt gondolom, meg tudnak. Nincsenek doktriner alapelveink. Fő célunk, hogy a tanodában hatékonyan, emberbarát módon foglalkozzunk a gyerekekkel – akár a krisztusi szeretet talaján, akár a liberális demokrácia talaján állva. Így a közös metszet nagyobb, mint a különbségek, tudunk együtt dolgozni, ez nem igazi probléma.

Már nem is tudom, hogy a reformátusok hogyan kerültek ide. Az Ormánság jel-

lemzően református, de Gilvánfa katolikus maradt, Magyarmecskén is van a református templom mellett egy kis katolikus kápolna. Alsószentmárton szintén katolikus falu, de nem olyan régen még görögkeleti volt, a vízkeresztet a régi dátum szerint ünneplik ma is, Tiszi fontosnak tartja, hogy a közösség hagyományait őrizték. Ezek is megférnek egymás mellett. Heindl Péter, aki nemcsak jogvédőként dolgozik itt, hanem aktívan részt vesz Pécs helyi nyilvánosságában, ellenzékinek minősíthető politikai cselekvésekben is, és Lankó József, a pécsi püspök által cigánypasztorációval megbízott katolikus plébános, nagyon jó barátok és szellemi társak.

---

beszéltem a gyerekek nyelvét

AZ ÉN UJJAMON MIND MEGTALÁLTA A TÍZET

– *Ki tudnál-e emelni valamit az elmúlt napokból, amiről úgy gondolod, eredmény, siker, megerősítés volt, hogy van értelme a munkádnak?*

A. L.: – Azért nem voltam itt ma nyitásra, mert a pécsi Tisztásba vittem be egy gyereket. Ez egy nappali drogterápiás ellátó intézmény. Az egyik 16 éves fiú, aki tanodás is volt, mostanra kimaradt az iskolából, rákapott a biofüvek szívására, rossz pénzügyletekbe keveredett, volt, hogy a rendőrség hozta haza, vagyis minden rossz, ami ennek kapcsán megtörténhet, megtörtént vele. Papoltam neki, fenyegettem, mi fog történni, mindenféle eszközzel próbálkoztunk. Elmondtam (amit én is úgy hallottam szakemberektől), hogyan néz ki egy drogos életpálya. A kezdeti „Buli van!” szakaszban hiába is beszél bárki. A „Baj van!” szakaszban

ugyan még fogyasztania kell, de már látja, hogy egyre rosszabb az élete. A „Vége van!” szakasz vagy a halált, vagy intézményi segítség igénybevételét jelenti. Lerajzoltam ezt az ívet neki, és mondtam, tudom, hogy most az első szakasznál tart, de ha bármikor bajban lesz, akkor tudjak róla, jöjjön vissza ide.

Múlt héten kerestem meg. Az egyik szociális munkással megnézték Pécsen a drogambulanciát, ahol a bentlakásos rehabilitáció helyett azt javasolták ne-

ki, hogy menjen el a Tisztásba. Ma vittem el őket – őt és az édesanyját –, és nagyon jó beszélgetés alakult ki az ottani segítővel. Jövő pénteken viszem őket megint. Azt gondolom, ennek a srácnak innentől felfelé vezet az útja. Nem tudni persze, hogy mi lesz, de mindenféleképpen ez a heti öröm: volt egy srác, aki drogozott, de úgy tűnik, erős szándék van benne, hogy abbahagyja, és ma egy másik segítővel megkezdődött ez a folyamat.

A beszélgetés végétével szétnézhetek a tanodában. Az egyik szobában Edittel énekelnek a nagyok, a Zenebona tagjai, beásul és magyarul is, gitároznak, kannát ütnek hozzá. Leülünk Uno kártyázní, a végére már csak Sarah, az egyik kislány, *Lejla* és *Bogdán Jánosné (Annuska)*, egy helyi segítő maradunk. Lejla el-el téveszti, mikor jön ő, és milyen lapot rakhat, ahogy azonban Annuskát figyelem, kezdem érteni, milyen varázslásról beszélhetett Ambrus László, mert Annuska valahogy pontosan ráérez, mikor kell hagyni, hadd maradjon ő ki, és teljesen Lejla, mikor lehet viszont rászólni, és azt milyen hangnemben kell... Lejla a kezét mutatja felém, arra gondolok, ez valamelyik tapsolós játék lesz, de Annuska hamar felvilágosít, hogy sokkal komolyabb dologról van itt szó: a fonomimikát mutatja neked! Kiderül, hogy a mecskei iskolában tanulják. Annuskáról pedig, hogy éve-

kig volt ott beás animátor.³ „*Annál hálásabb feladat nincs is, mint a kicsi gyerekek. Ott voltam a szünetekben és az órákon is. Volt, hogy betűt írni segítettem, s az én uj-jamon mind megtalálta a tizedet. Volt, hogy az egyik gyereket gúnyolták, lyukas a zoknijá. Akkor az alapítványtól rengeteg ruhánk volt. Kerestem egy barisnyát, levágtam a szűrőt, odaadtam a fiúnak, és elkértem a zoknit. Kimostam, megstoppoltam, a harmadik órára már meg is száradt a radiátoron. A tantestület befogadta: „Néha, ha látták a tanárokat, milyen fáradt vagyok, küldtek: nyugodtan kimehetsz cigizni. Soha nem éreztették velem, nem rekesztettek ki, hogy csak nyolc általánosom van. Ugyanígy volt helyem a nappaliban. Talán az a szülőket el is távolította volna, ha túl sok iskolám van. Így viszont megvolt a bizalom. Az is számított, hogy gilyánfai vagyok, és beszélem a gyerekek nyelvét.*” Az animátorságnak aztán anyagi okokból vége szakadt: pályázati pénzből finanszírozták, s mint az ilyenek általában, ez is folyton késve érkezett. „*Megalázó volt, hogy mindig kérni kellett, s olyankor Magdi⁴ a magáéból adott.*” S hogy mivel telt az iskola és a tanoda közötti idő? Egy darabig egy helyi vállalatnál telefonszereléssel, azután a hírhedt „bozótharcos” közmunkával. Amíg Annuska ezeket meséli, Lejla ír és rajzol. Egy szívet, benne négy szóval: Anuska néni, Szará, Lejla, love.

Este hét órakor zár a tanoda. (Azért, hogy ne vonják ki a gyerekeket az iskolai napköziből, s a lehetőségekhez mérten minél inkább biztosítsák számukra az integrált körülményeket. Dicséretes, de azért veszélyes vállalkozás is: nem fogy-e el a lelkesedés egy nem családbarát munkahelyen?). Bezsúfolódunk Ambrus László kocsjába: egy gilyánfai fiú és lány, Sarah és én.

Magyarmecskén Sarah kiszáll, az ottani tanoda egyik munkatársára várunk. – *Bocs, csak sehogy se megy a százalékszámítás* – pattan be az autóba *Matyi*. Laci javasolja a háromszöges módszert, mely a százalékszámítás képleteinek átalakításában segít. A beszélgetés az interdiszciplinaritás felé kanyarodik: hogyan lehet a történelemlecke kapcsán is számoltatni a gyerekeket (A nándorfehérvári csata után hány évvel volt Eger ostroma?). Megvitatják, hogyan érintheti a gimnáziumi férőhelyek tervezett csökkentése a beás fiatalokat.

Lacinak még egy történet jut eszébe a tanoda örömeiről: az egyik fiú tavaly az érettségien egy tárgyból megbukott. Sikerült rábeszélniük, hogy fél év múlva próbálkózzon újból: így is lett, most pár hete voltak Pécsen. Mesél a tervekről is: a Múzeumok Éjszakája mintájára szeretnének Tanodák Éjszakáját szervezni. A fiúnak megemlíti a reggel 9 órai kezdésű budapesti fellépést. Ó, baszki – mondja a srác, és ebben a szóban nem kamaszos nyegleség van, hanem annak a felelősségnek a felismerése, hogy aznap hajnalban kell kelni és gyorsan elkészülni, utána pedig ügyesen bizonyítani a pesti konferencia közönségének – mit is? A lányt Pécsen teszik ki: *Vera*, nem rád akarom háritani a felelősséget, de írj rám Facebookon pénteken – köszön el tőle Laci, valamilyen kollégiumi ügyintézés kapcsán.

Kompetenciafejlesztés, tanórán kívüli programok, magas elvárások támasztása, motiváló tanulási környezet, közvetlenség, nyitottság, bizalom, IKT-eszközök használata, hálózatosodás, nemzetközi kapcsolatok, szakmai fejlődés... a jó iskoláról, jó pedagógusról érkező olvasmányaim köszönnek vissza unos-untalan a nap folyamán tapasztaltakban.

³ Az iskola innovatív megoldásainak egyike volt induláskor a beás animátorok alkalmazása: a gyerekek anyanyelvén beszélő, rájuk odafigyelő, szülők által ismert asszonyoknak kulcsszerepe volt a szülők bizalmának megnyerésében, az iskola elfogadtatásában.

⁴ Balatoni Tamásné, a magyarmecskői iskola igazgatója.

AMBRUS LÁSZLÓ

I. Tanodák Éjszakája, Gilvánfa

2015. április 17.

A Tanodák Éjszakája megszervezésének gondolata már a 2014/15-ös tanév elején felmerült, az alsószentmártoni partner tanodával közösen találtuk ki. Célunk az volt, hogy a tanodák létét és szükségességét megismertessük a szélesebb nyilvánossággal, és egyben felhívjuk a figyelmet arra, hogy a fenntarthatóság kérdése nem megoldott, ami nagyban veszélyezteti a szakmai eredményeket (sikeres továbbtanulás, lemorzsolódás megakadályozása, integrációs programok). Fontosnak tartottuk, hogy az akció országos hatókörű legyen, minél több tanodát bevonjunk, és médianyilvánosságot is kapjon az esemény. Az eredeti ötlet része volt az is, hogy a tanodák találják meg a környezetükben működő egyetemeket, szakkollégiumokat. Az esemény időpontjára egy tavaszi pénteket választottunk, hogy a tanodás gyerekeknek ne okozzon gondot a másnapi felkelés. Kezdeményezésünkhöz összesen 26 tanoda csatlakozott, akik saját forrásait felhasználva, külső anyagi segítség nélkül valósították meg az eseményt.

Pécsen utcafesztivált terveztünk, de a szeles, esős idő csak azt tette lehetővé, hogy

a táncosok és a slam poéták megmutassák magukat a pécsieknek, akik közül többen megálltak megnézni a produkciókat. Megkóstolták a punyát, a beás cigányok kenyérét, illetve „élő könyveket” kölcsönözve ismerkedtek a tanodai szakemberekkel, gyerekekkel. Lufihajtogatással, kézműves foglalkozással, társasjátékkal és fényképkiallítással is készültünk.

Gilvánfán a szülők (építés, vályog, szállítás, szervezés) és az önkormányzat segítségével felépült a tanoda udvarán egy kuptor, vagyis cigány kemence. EVS-önkénteseink⁵ irányításával kézmű-

ves foglalkozást tartottunk, a gyerekek gyertyát öntöttek jégvesztéses módszerrel. Az önkormányzat felajánlásából a tanodás gyerekek, szü-

lők, segítők és vendégek közös vacsorát fogyasztottak el. A kultúrházban a pécsi Színes Gyöngyök Egyesület művészei és a tanodások felléptek a falu közönsége előtt. Csocsóbajnokságot rendeztünk, melybe a gyerekek mellett szüleik is bekapcsolódtak. Időkapuszulát is készítettünk, a tanodás gyerekek színes papírból kézformát vágtak ki, majd 5 kérdésre lehetett válaszolni.

---

megkóstolták a punyát,
a beás cigányok kenyérét

---

⁵ EVS: European Voluntary Service, Európai Önkéntes Szolgálat. A fiatalok önkéntes társadalmi tevékenységében való részvételét támogatja Európán kívül és belül.

- Mit fogok csinálni 5 év múlva?
- Mit üzenek 5 évvel idősebb önmagamnak?
- Hova szeretnék eljutni 5 év múlva?
- Kivel találkoznék 5 év múlva?
- Mit kérdeznék tőle?

A kezeket, a gyertyaöntés műhelyen készült gyertyákat és az egész napi tevékenységről készült fotókat tartalmazó CD-lemezt egy vízhatlan műanyag hordóba zártuk és elrejtettük egy gödörbe,

amit a nap folyamán a tanodás fiúk ástak ki.

Az I. Tanodák Éjszakáját sikeresnek véljük, mivel az egész országból sok tanoda vett részt rajta, több fontos országos hatókörű médium beszámolt róla, és a beszámolókat szerint a helyszíni események is nagy népszerűségnek örvendtek a tanodás gyerekek és szüleik körében. Több részt vevő tanoda is úgy nyilatkozott, hogy szívesen megrendeznék a 2016-os, II. Tanodák Éjszakáját.

